

Asia: VN/32466/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tietosuoja-valtuutetun toimisto kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä.

Rikostiedustelua koskevan lainsäädännön tulee olla sen perusoikeuksia rajoittavan luonteen vuoksi täsmällistä ja tarkkarajaista. Rikostiedustelukeinojen käyttäjän, käyttötarkoituksen, käytön edellytysten, käytön rajoitusten, kohteiden oikeuksien, mahdollisten luovutusten ja säilytysajan tulisi ilmetä laista.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto kiinnittää hallituksen esityksessä huomiota siihen, että esityksen perusteella Rajavartiolaitoksessa rikostiedustelua vaikuttaisivat voivan harjoittaa sen kaikki hallintoyksiköt. Ehdotetun 57 k §:n 2 momentin 9 kohdan mukaan Momentin 9 kohdan mukaan

päätöksestä olisi käytävä ilmi päätöksen tehnyt hallintoyksikkö ja virkamies sekä päätöksen tekemisen ajankohta. Rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 2 §:n 7 kohdan määritelmäsäännöksen mukaan hallintoyksiköllä tarkoitetaan Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua Rajavartiolaitoksen yksikköä. Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos on sisäministeriön johdon ja

valvonnan alaisena toimiva valtion keskushallintoon kuuluva viranomainen. Rajavartiolaitosta johtaa sisäministeriössä Rajavartiolaitoksen päällikkö alaisiaan hallintoyksikköinä Rajavartiolaitoksen esikunta, rajavartiostot ja merivartiostot, Raja- ja merivartiokoulu sekä Vartiolentolaivue (hallintoyksiköt). Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan, Raja- ja merivartiokoulun sekä Vartiolentolaivueen lisäksi Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköitä ovat seuraavat vartiostot: (1) Kaakkois-Suomen rajavartiosto;

(2) Pohjois-Karjalan rajavartiosto, (3) Kainuun rajavartiosto, (4) Lapin rajavartiosto, (5) Suomenlahden merivartiosto sekä (6) Länsi-Suomen merivartiosto.

Esityksen jatkovalmistelussa tulisi pohtia, ovatko kaikki hallintoyksiköt sellaisia, joille on perusteltua antaa oikeus kansalaisten oikeuksien kannalta merkittävien tiedustelukeinojen käyttöön. Esimerkiksi Raja- ja merivartiokoulun osalta tiedustelukeinojen käyttö jää heikosti perustelluksi. Jos kaikille

yksikölle halutaan antaa oikeudet rikostiedusteluun, tulisi asiaa perustella enemmän, mieluiten sellaisten käytännössä osoittautuneiden tarpeiden kautta, joissa samaan tulokseen ei voida päästä vähemmän henkilöiden oikeuksiin puuttuvilla keinoilla.

Esityksen Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevan lakiesityksen 57 p §:n 2 momentissa on säädetty Rajavartiolaitoksen oikeudesta luovuttaa pyynnöstä tai oma-aloitteisesti tietoja muille viranomaisille. Toisin kuin pykälän 1 momentissa, tässä pykälässä tietojen luovuttamiseen ei vaikuta liittyvän luovutuksen saajalle annettavia rajoituksia tietojen edelleen luovuttamiseen.

Tietosuoja-valtuutetun toimiston näkökulmasta tietojen luovuttamista koskeva momentti myös jättää tietojen luovuttamisen harkinnan edellytykset jokseenkin väljiksi, etenkin henkilötietojen osalta.

Esityksessä käsitellään myös automaattista tiedonkeräämistä avoimista lähteistä. Esitetyn rajavartiolaitoslain uutta 29 e §:ää koskevassa osiossa säädettäisiin automaattisesta tiedonkeräämisestä avoimista lähteistä. Ehdotettava sääntely vastaisi sisällöllisesti poliisilakiin ehdotettavaa 4 luvun 6 ja 7 §:n sääntelyä. Automaattisessa tiedonkeräämisessä olisi kysymys ennalta määritellyn avoimen lähteen sisältämän tiedon automaattisesta keräämisestä ja kerätyn

tiedon tallentamisesta tiettynä ajanjaksona. Rajavartiolaitoksen virkamies tekisi päätöksen automaattisesta tiedonkeräämisestä avoimista lähteistä ja määrittäisi tiedonhaun kohteena olevan avoimen lähteen.

Myös tämä toimivaltuus olisi säädetty Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköiden tehtäväksi. Ottaen huomioon edellä todetun Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 3 §:n 1 momentin hallintoyksikön määritelmän laajuuden, tietosuoja-valtuutetun toimisto pitää myös tässä kohtaa tärkeänä tarkastella, ovatko kaikki Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt sellaisia, joille toimivaltuus on perusteltua antaa. Sama tarkastelu voisi olla perusteltua myös kaikkien muiden esitettyjen pykälien ja toimivaltuuksien kohdalla.

Edellä mainitussa 29 e §:ssä ei määritellä avoimen tietolähteen käsitettä, mutta se vaikuttaa luonnoksen perusteella hyvin laajalle, sisältäen sosiaalisen median ja näihin kuuluvat suljetut ryhmät. Nyt kyseessä olevan esityksen, kuten poliisin vastaavan yhteydessä voisi olla perusteltua miettiä myös sitä, onko kyseisellä pykälällä mahdollisesti vaikutusta sananvapauden käyttämiseen.

Henkilötietojen käsittelyn on oltava aina oikeassa suhteessa sillä tavoiteltuun päämäärään. Esimerkiksi kaikkien tietylle keskustelufoorumille tai pikaviestikanavalle saapuvien viestien tallentaminen muodostaa huomattavan määrän tietoa, jonka liityntä rikolliseen toimintaan voi perustua oletukseen samankaltaisissa ryhmissä tapahtuvasta toiminnasta. Luonnosta tulisi näiltä osin tarkastella täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta.

Luonnoksessa automaattisten tiedonkeräinten käyttöön tarvittaisiin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös, kun kerättyihin tietoihin liittyisi henkilötietoja. Esityksessä ei ole otettu kantaa tai pohdittu sitä, millaisia tietoja kyyseisessä henkilötietojen käsittelyssä mahdollisesti saadaan. Henkilötietojen käsittelyssä tämä arviointi olisi tärkeää, sillä arkaluontoisten henkilötietojen käsittelykynnys on erilainen kuin muilla henkilötiedoilla. Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimisto pitää tärkeänä sitä, että päätöksen tekevälle virkamiehelle on selvää, mitkä tiedot ovat henkilötietoja.

Esimerkiksi välillisesti tunnistettavissa olevien tietojen, kuten nimimerkkien, on katsottava olevan henkilötietoja ja vaativan perustellun päätöksen keräimen käyttämiseksi tällaisiin tietoihin.

Esityksen perusteella kerättyihin tietoihin sisältyvien rekisteröityjen oikeuksien toteutuminen pyritään takaamaan päällystään kuuluvan virkamiehen päätöksellä ja säätämällä automaattisella tiedonkeräämisellä avoimista lähteistä saatu tieto hävitettäväksi sen jälkeen, kun on käynyt ilmi,

ettei tietoa tarvita Rajavartiolaitoksen tehtävien suorittamiseksi. Esityksen 29 g §:ssä pykälässä säädettäisiin informatiivinen viittaus Rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin. Esityksen jatkovalmistelussa tulisi miettiä myös sitä, tulisiko pykälän perusteluosioon tämentää tietojen

tarpeellisuuden tarkastelemisen ajankohtaa. Lisäksi esityksessä tulisi ottaa huomioon automaattisen tiedonkeräämisen avulla tallennettujen

tietojen rekisteröityjen oikeuksien toteutuminen. Rekisteröidyillä tulee olla tietosuojalainsäädännön mukainen oikeus informaatioon, omien tietojen tarkastamiseen ja oikeuden saada henkilötietojensa käsittely valvontaviranomaisen tai tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Ahtonen Tiina
Tietosuojavaltuutetun toimisto